
FOLKETINGET

Europaudvalget, Retsudvalget

Folketingets repræsentant ved EU

EU-note

Til: Udvalgenes medlemmer
Dato: 20. marts 2014

Europa-Parlamentet sætter punktum for arbejdet med at undersøge NSA's elektroniske overvågning af EU-borgere

Sammenfatning

Europa-Parlamentets samtykke til handelsaftalen mellem USA og EU kan komme i fare, hvis det amerikanske National Security Agency (NSA) ikke indstiller sin masseovervågning af EU-borgere. Det fremgår af en initiativbetænkning vedtaget af Europa-Parlamentet den 12. marts 2014. Med vedtagelse af betænkningen har Parlamentet afsluttet 6 måneders undersøgelse af USA's masseovervågningsprogrammer. Teksten opfordrer EU til at suspendere TFTP-aftalen med USA om overførsel af bankoplysninger samt "Safe Harbour"-ordningen om databeskyttelse af personoplysninger, der overføres fra EU til USA. Herudover kommer betænkningen med henstillinger til bl.a. Danmark om at gå sin lovgivning og praksis nøje efter og sikre borgernes grundlæggende rettigheder. Endelig opfordres de nationale parlamenter til at sikre, at deres tilsynsudvalg/-organer har tilstrækkelige ressourcer, teknisk ekspertise og retlige midler til at kontrollere efterretningstjenesterne. Initiativbetænkningen er ikke-lovgivende og forpligter dermed ikke Kommissionen og Rådet til at reagere på henstillingerne.

Baggrund og formål

Europa-Parlamentets udvalg for Borgernes Rettigheder og Retlige og Indre Anliggender, (LIBE), fik i juli 2013 ansvaret for at udfylde plenarforsamlingens mandat om at undersøge elektronisk masseovervågning af EU-borgere. Siden sommeren 2013 har udvalget således holdt 16 høringer¹ om hver af de specifikke grupper af spørgsmål, som er omhandlet i beslutningen af 4. juli 2013².

I lyset af Snowden-affæren har formålet med høringerne været at indsamle information og bevismateriale til den videre efterforskning og at vurdere, hvorvidt de påståede overvågningsaktiviteter er et brud på EU-borgernes grundlæggende frihedsrettigheder som eksempelvis databeskyttelse, beskyttelse af privatlivet og ytringsfrihed. Nationale myndigheder, der er ansvarlige for databeskyttelse, private virksomheder, som er involveret i dataoverførelser, journalister, IT- og juraeksperter, civilsamfundet og repræsentanter for de nationale parlamenter er blevet inviteret til udvalgets høringsrække.

Bl.a. har whistlebloweren Edward Snowden, som lækkede dokumenter om overvågningen, bidraget til undersøgelsen. Han peger bl.a. på Danmark som et land, hvor der er behov for, at lovgivning og praksis nøje gennemgås for at sikre, at borgernes fundamentale rettigheder er beskyttet. Som svar på et spørgsmål om omfanget af samarbejdet mellem NSA og EU's medlemsstater nævner han:

*"The result is a European bazaar, where an EU member state like Denmark may give the NSA access to a tapping center on the (unenforceable) condition that NSA doesn't search it for Danes, and Germany may give the NSA access to another on the condition that it doesn't search for Germans."*³

¹ Oversigt over LIBE-udvalgets høringer:
<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201403/20140306ATT80654/20140306ATT80654EN.pdf>

² Mandatet for LIBE-udvalgets undersøgelse:
[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/ta/04/07/2013%20-%200322/p7_ta-prov\(2013\)0322_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/ta/04/07/2013%20-%200322/p7_ta-prov(2013)0322_en.pdf)

³ Edward Snowdens vidneudsagn, side 4:
<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201403/20140307ATT80674/20140307ATT80674EN.pdf>

Debatten i Europa-Parlamentets plenarforsamling

Den 12. marts 2014 satte Europa-Parlamentets plenarforsamling punktum for arbejdet med at undersøge elektronisk masseovervågning af borgerne, da den vedtog Claude Moraes' (S&D, UK) initiativbetænkning om USA's NSA-overvågningsprogram⁴. Betænkningen blev vedtaget med 544 stemmer for, 78 stemmer imod og 60 undladelser.

Ordfører **Claude Moraes** (S&D, UK) m.fl. fremhævede, at Europa-Parlamentet er den eneste institution, som har iværksat en international undersøgelse af elektronisk masseovervågning og databeskyttelse i lyset af afsløringerne fra Edward Snowden. Han kritiserede Rådet for at have været tavse på området.

Det græske formandskabs repræsentant **Dimitrios Kourkoulas** hilste initiativbetænkningen velkommen og nævnte, at betænkningen endnu ikke var blevet drøftet i Rådet. Han var enig med Europa-Parlamentet i at drøfte formålet med og omfanget af masseovervågningen. Samtidig slog han dog fast, at man ikke skal skabe en illusion om, at EU alene kan træffe beslutninger, men at debatten i USA også er vigtig. Han fandt det særligt positivt, at den amerikanske præsident har nedsat en ekspertgruppe om de amerikanske efterretningstjenesters virksomhed. Han pointerede, at det både er i USA's og EU's interesse at sikre borgernes tillid til den digitale databeskyttelse, for hvis borgere er bekymret for deres persondata, kan det påvirke den digitale økonomi negativt. Til kritikken om Rådets tavshed gjorde Kourkoulas opmærksom på, at Rådet sammen med Kommissionen har nedsat ad-hoc gruppen "EU-US Working Group on Data Protection", som fremlagde deres resultater i en rapport den 27. november 2013.⁵

Kommissæren for Retlige anliggender, grundlæggende rettigheder og unionsborgerskab, **Viviane Reding**, roste Parlamentet for at have gennemført sit undersøgelsesarbejde på kort tid. Reding fandt det positivt, at der nu var en offentlig debat både i EU og USA på baggrund af Snowdens afsløringer. Hun fremhævede i lighed med tidligere udtalelser, at der er behov for en databeskyttelsespagt mellem USA og EU, som genopbygger tilliden i de transatlantiske forbindelser og regulerer måden, hvorpå regeringer kan behandle borge-

⁴ Betænkning om USA's NSA-overvågningsprogram, overvågningsorganer i forskellige medlemsstater og deres indvirkning på EU-borgeres grundlæggende rettigheder samt om det transatlantiske samarbejde inden for retlige og indre anliggender (2013/2188(INI))

⁵ Report on the Findings by the EU Co-chairs of the ad hoc EU-US Working Group on Data Protection, 27 November 2013: <http://ec.europa.eu/justice/data-protection/files/report-findings-of-the-ad-hoc-eu-us-working-group-on-data-protection.pdf>

res data. Reding nævnte, at Kommissionen allerede er i gang med mange af de ting Europa-Parlamentet foreslår, idet hun fremhævede følgende:

- (1) Kommissionen fremlagde allerede databeskyttelsesreformen den 25. januar 2012 – altså før Snowden-affæren.
- (2) Kommissionen har gennemført en analyse af "Safe-Habour"-ordningens funktionsmåde og konkluderet, at der er behov for stramninger. Kommissionen har fremlagt 13 henstillinger, som USA skal gennemføre inden sommeren 2014. Dialogen med USA er god, lød det fra Reding. Hun slog fast, at alle 13 henstillinger skal gennemføres, herunder den om personlig sikkerhed, før Safe-Habour-ordningen er i orden.
- (3) Kommissionen har undladt at suspendere forhandlingerne med USA om paraplyaftalen⁶. Paraplyaftalen er vigtig for samarbejdet indenfor retshåndhævelse, således at EU-borgere blandt andet kan få ankeadgang i USA. Seneste forhandlingsrunde fandt sted i februar 2014. Kommissionen sigter på at afslutte forhandlingerne i sommeren 2014 under topmødet mellem USA og EU.
- (4) Kommissionen støtter udviklingen af "europæisk cloud computing"⁷. Kommissionen har vedtaget en meddelelse om internetpolitik og internetgovernance, hvori det fremgår, at internettet fortsat skal være et frit og åbent ufragmenteret netværk undergivet de samme love og standarder, som regulerer andre dele af vores liv.

Europa-Parlamentets henstillinger

Parlamentet fordømmer på det skarpeste de amerikanske og europæiske myndigheders massive og systematiske opsamling af uskyldige borgers personoplysninger, som Edward Snowden løbende har afsløret siden juni 2013. Ifølge Parlamentet er der afgørende beviser for, at der er sket uproportionelle og ulovlige elektroniske masseovervågninger af EU-borgere, og at overvågningen anvendes i en hidtil uset skala, der er vilkårlig og ikke bygger på mistanke. EU opfordres til at føre en "reality check"-politik, der anerkender bevismaterialet og kræver politisk handling, frem for en "business as usual"-politik, som finder tilstrækkelige argumenter for ikke at reagere.

Parlamentet understreger, at kampen mod terrorisme aldrig i sig selv kan retfærdiggøre vilkårlige, hemmelige og sommetider ulovlige masseovervågningsprogrammer.

⁶ Se side 7

⁷ Se side 6

Europa-Parlamentet henstiller på denne baggrund:

- **International beskyttelse af whistleblowere**

Europa-Parlamentet fandt flertal for en generel international beskyttelse af whistleblowere og opfordrer medlemsstaterne til grundigt at undersøge muligheden for at yde whistleblowere international beskyttelse mod retsforfølgelse.

Der var imidlertid ikke flertal for et ændringsforslag⁸ om at anmode EU's medlemsstater om at give Edward Snowden politisk asyl og international beskyttelse. Der var heller ikke flertal for at opfordre EU's medlemsstater til at frafalde eventuelle anklager mod Edward Snowden om overtrædelse af straffelovgivningen.

- **TTIP-forhandlinger som pressionsmiddel over for USA**

Europa-Parlamentets samtykke til den transatlantiske handels- og investeringsaftale⁹ (TTIP) kan være i farezonen, så længe NSA's masseovervågning af EU-institutionerne og de diplomatiske repræsentationer ikke indstilles helt og fuldt. Parlamentet vil kun godkende den endelige aftale, hvis aftalen fuldt ud overholder de grundlæggende rettigheder i EU's charter, og at beskyttelse af borgernes privatliv i forbindelse med behandling og formidling af personoplysninger fortsat er underlagt artikel XIV i GATS-aftalen¹⁰.

Betænkningen forudsætter imidlertid ikke, at regler om databeskyttelse skal udelades helt fra TTIP-forhandlingerne, for at Parlamentet vil kunne godkende TTIP-aftalen. Det har der ellers tidligere været stemning for blandt en række MEP'ere, heriblandt ordfører Claude Moraes som under høringen den 18. december 2013 udtalte: "We need to ensure that strong data privacy protections are achieved separately from the TTIP"¹¹.

⁸ Fremsat af Jan Philip Albrechts (DE, De Grønne), Gianni Vattimos (IT, ALDE) m.fl.

⁹ Det transatlantiske handels- og investeringspartnerskab (TTIP) er navnet på en handelsaftale, der i øjeblikket forhandles mellem EU og USA.

¹⁰ Den seneste globale aftale om regulering af handlen med tjenesteydelser er GATS-aftalen (General Agreement on Trade in Services), der trådte i kraft i 1995. Artikel XIV er en undtagelsesbestemmelse, som definerer under hvilke omstændigheder GATS-aftalen ikke kan forhindre medlemslande fra at vedtage arbitrære midler, herunder beskyttelse af individers personoplysninger.

¹¹ Europa-Parlamentets pressemeddelelse: *NSA inquiry: lead MEP presents preliminary conclusions* (18.12.13): <http://www.europarl.europa.eu/news/da/news-room/content/20131216IPR31029/html/NSA-inquiry-lead-MEP-presents-preliminary-conclusions>

Kommissionen har bekræftet, at databeskyttelse ligger uden for TTIP-forhandlingerne¹². Flere har dog spekuleret i, om forbundskansler Angela Merkel vil forsøge at koble sin plan om at skabe et europæisk internet ("cloud computing") med TTIP-forhandlingerne med USA og derved berøre digital databeskyttelse.

- **Udviklingen af "europæisk cloud computing"**

Europa-Parlamentet gentager sin bekymring over det amerikansk dominerede cloud computing datanetværk, hvor flere amerikansk ejede cloud-tjenester (Dropbox, iCloud, Google Drive, SkyDrive m.fl.) lagrer datakommunikation på servere i USA med den konsekvens, at e-mails og anden information er underlagt lovgivningen i USA og dermed vil være inden for NSA's rækkevidde. Kommissionen og medlemslandene opfordres derfor til at fremskynde arbejdet med at oprette et europæisk cloud-partnerskab – servere placeret i EU – så man kan garantere beskyttelsen af de europæiske internetbrugeres privatliv.

- **Suspendering af Safe Harbour-ordningen**

Europa-Parlamentet opfordrer ligeledes Kommissionen til at suspendere EU-USA aftalen Safe Harbour Privacy Principles¹³, indtil der er foretaget en fuldstændig gennemgang af denne, og de nuværende smuthuller er lukket. Herved sikres, at overførsel af personoplysninger til kommercielle formål fra EU til USA kun kan finde sted i overensstemmelse med de højeste EU-standarder for databeskyttelse.

Peter Hustinx fra European Data Protection Supervisor (EDPS) og Christopher Connolly fra konsulentvirksomheden Galexia vurderede på den sjette høring den 7. oktober 2013, at amerikanske virksomheder ikke overholder aftalens principper, og at det blandt andet skyldes de amerikanske myndigheders utilstrækkelige tilsyn med og håndhævelse af Safe Harbour.

¹² Børsen, *EU-Kommissionen afviser kobling* (19.2.2014): <http://borsen.dk/nyheder/avisen/artikel/11/74718/artikel.html>

¹³ Siden 2000 har Safe Harbour-ordningen reguleret, hvordan amerikanske virksomheder (Google, Microsoft, Yahoo!, Facebook, Apple, LinkedIn m.fl.) skal anvende EU-borgeres personoplysninger, når disse overføres fra EU til USA.

- **Suspendering af "Terrorist Finance Tracking Programme"-aftalen (TFTP)¹⁴**

Europa-Parlamentet gentager sin beslutning af 23. oktober 2013¹⁵ om at anmode Kommissionen om at suspendere TFTP-aftalen indtil forhandlingerne om paraplyaftalen er afsluttet, og der er foretaget en grundig undersøgelse af beskyldningerne om NSA's uautoriserede overvågning og aflytning af EU's internationale bankdata (SWIFT-bankdata).

Kommissær for Indre anliggender Cecilia Malmstrøm slog fast under høringerne, at uautoriseret adgang muligvis kan føre til suspension af aftalen.

Under høringerne fastslog både Europols direktør Rob Wainwright og chefjurist i SWIFT Blanche Petre imidlertid, at de ikke havde informationer eller beviser på uautoriseret adgang til EU-borgernes bankdata.

- **Søgsmålskompetence for EU-borgere i USA (paraplyaftalen)**

Europa-Parlamentet anmoder Kommissionen og Rådet om, at forhandlingerne med USA om rammeaftalen om databeskyttelse inden for politisamarbejde og retligt samarbejde (paraplyaftalen) straks genoptages og afsluttes i løbet af efteråret 2014, således at EU-borgere sikres retlige klagemuligheder, der kan håndhæves i USA uden forsøksbehandling.

Når EU-borgeres personoplysninger overføres til USA har en EU-borger på nuværende tidspunkt ingen retlige klagemuligheder over anvendelsen og behandlingen af personens oplysninger. En EU-borger har nærmere bestemt ingen søgsmålskompetence til at indbringe en sag for de amerikanske domstole.

Kommissær Viviane Reding gjorde under plenardebatten den 11. marts 2014 opmærksom på, at Kommissionen har undladt at suspendere forhandlingerne med USA, og at seneste forhandlingsrunde fandt sted i februar 2014. Kommissionen sigter på at afslutte forhandlingerne i sommeren 2014 under topmødet mellem USA og EU.

¹⁴ TFTP er en aftale mellem EU og USA fra 2010, som efter anmodning tillader det amerikanske finansministerium at få adgang til EU's SWIFT-bankdata for at kunne afsløre planer om terror og de involverede mennesker, der finansierer terrorisme.

¹⁵ Europa-Parlamentets beslutning af 23. oktober 2013 om suspendering af TFTP-aftalen som følge af det amerikanske NSA's overvågning (2013/2831(RSP)):
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0449+0+DOC+XML+V0//DA>

- **Stærkere parlamentariske tilsynsmekanismer med efterretnings-tjenesterne**

Europa-Parlamentet understreger, at de nuværende tilsynsorganer i EU og USA ikke har leveret de nødvendige kontrolforanstaltninger og den nødvendige demokratiske ansvarlighed. Medlemslandene, der menes at deltage i efterretningsalliancen "9-eyes" og "14-eyes"¹⁶, herunder Danmark opfordres til at gennemgå deres tilsynslovgivning og -praksis med landets nationale efterretningstjeneste. Det fremhæves blandt andet, at de nationale parlamenter bør sikre, at deres tilsyns-udvalg/-organer har tilstrækkelige ressourcer, teknisk ekspertise og retlige midler til at kunne kontrollere efterretningstjenesterne.

Forhenværende direktør ved MI5 og MI6, David Bickford, fremhævede under høringerne, at der forud for det parlamentariske tilsyn med efterretningstjenesterne altid bør være en juridisk autorisation af hemmelige overvågningsaktiviteter, som vurderer overvågningens nødvendighed og proportionalitet. Ifølge Bickford vil det reducere risikoen for misbrug og reetablere civilsamfundets tillid til staten som garant for retten til privatlivet.

- **Databeskyttelsesreform skal vedtages inden udgangen af 2014**

Europa-Parlamentet opfordrer Rådet til at fremskynde deres arbejde med databeskyttelsespakken, så den kan vedtages i 2014. Pakken omfatter dels et forslag, der regulerer behandlingen af personoplysninger i den private og offentlige sektor, og dels et forslag om behandling af personoplysninger hos politi og anklagemyndigheder¹⁷. Parlamentets plenarforsamling vedtog sit forhandlingsmandat til begge forslag den 12. marts 2014. Rådet ventes først at finde deres fælles holdning på den anden side af valget til Europa-Parlamentet i maj 2014. Så snart Rådet har vedtaget deres forhandlingsmandat indledes trilogforhandlingerne.

¹⁶Læk fra Edward Snowden beskriver et tæt samarbejde mellem flere landes efterretningstjenester. Herunder en alliance mellem Australien, Canada, New Zealand, Storbritannien, USA, Danmark, Frankrig, Nederlandene og Norge ("9-eyes") og en udvidet alliance, der omfatter disse lande og desuden Tyskland, Belgien, Italien, Spanien og Sverige ("14-eyes"), jf. initiativbetænkningen samt artikel fra Danmarks Radio, *New Snowden Leak: DK one of NSA's 9-eyes* (04.11.13): http://www.dr.dk/Nyheder/Andre_sprog/English/2013/11/04/134101.htm

¹⁷ For nærmere informationer se EU-note E 28 2011-12 "Nye regler for databeskyttelse i EU": http://www.euo.dk/uplo_ad/application/pdf/a127d358/11E28.pdf?download=1

Næste skridt

Initiativbetænkningen er ikke-lovgivende og forpligter dermed ikke Kommissionen og Rådet til at reagere på henstillingerne.

Mvh.

Klaus Andersen (+32 476 962 982) og
Morten Dalsgaard Christiansen.